



Cîteva considerații pe marginea constituirii și prezentării patrimoniului contemporan în muzeele de istorie

LYA BENJAMIN

Extinderea vertiginoasă a rețelei muze-
istice ne obligă să reflectăm asupra
unor acute probleme de conținut, să încer-
căm desprinderea unor concluzii pe mar-
ginea experienței dobîndite. Acest demers
devine cu atît mai actual cu cît muzeologia,
ca știință, are încă multe compartimente
apte de a fi îmbogățite prin valorificarea
teoretică a unor rezultate ale practicii
curente. Legătura organică între muzeo-
logia și practica profesională implică și
formarea unei *personalități profesionale*
într-un continuu proces de perfecționare
și cu o structură spirituală în stare să
încorporeze permanentele și fundamen-
talele modificări ale mediului socio-cul-
tural în care trăiește. Căci dacă cultura
este și materia primă a gîndirii, iar gîn-
direa un proces activ, care construiește
un mozaic original pornind de la elemente
date apriori, atunci cunoștințele adunate
și experiența acumulată se constituie

într-o sursă inepuizabilă de perfecțio-
nare profesională — antidot al oricărei
plafonări sau dogmatizări.

Pornind de la o atare viziune dinamică
nu numai asupra muzeologiei și a profe-
siunii de muzeolog, dar și asupra muzeu-
lui ca instituție cultural-educativă, cre-
dem că se impun unele reflecții în legă-
tură cu menirea specifică a instituțiilor
muzeale (în special ale celor cu profil de
istorie modernă și contemporană), astăzi,
în contextul unei epoci eminentemente scien-
tiste, pe de o parte, și a unei adevărate
explozii în domeniul mediilor informațio-
nale de masă, pe de altă parte.

Desigur, personalitatea unei institu-
ții cultural-educative se afirmă prin ea
însăși, dar nu se poate face abstracție,
în același timp, de existența unor com-
plexe intercon condiționări între diferitele
instituții din acest domeniu; nu întot-
deauna pot fi evitate suprapunerile în

formele de exprimare folosite de către o instituție sau alta. Trebuie să recunoaștem că muzeele de istorie modernă și contemporană (sau secțiile respective) nu mai sînt astăzi singurele care folosesc, în principal, fotografia (documentul iconografic) și documentul scris pentru a reflecta epoca istorică de ieri și de azi. Televiziunea, spre pildă, a devenit o puternică concurentă în acest sens. Difuzarea în masă a expozițiilor volante, a diafilmelor și fotomontajelor este tot o cale care asigură o largă circulație a materialului fotografic. În contextul acestui adevărat bombardament de imagini vizuale, considerăm că schimbul nostru de opinii cu privire la patrimoniul secțiilor de istorie modernă și contemporană este încă foarte actual și devine din ce în ce mai stringent. Viziunea clasică, după care ținuta muzeului este în funcție de patrimoniul de care dispune, rămîne viziunea etern valabilă. Din acest punct de vedere *Muzeul clasic* este și va rămîne *Muzeul modern*. Extinderea acestei axiome și asupra secțiilor de istorie modernă și în special contemporană nu întîrzie pentru că am fi uitat de trăsăturile fundamentale ale instituției muzeale, de faptul că personalitatea ei se impune printr-un patrimoniu format de o diversitate de obiecte, de faptul că obiectul este „unealta de muncă”, limbajul prin care comunică muzeul, ci pentru că există încă multe ezitări în privința stabilirii categoriilor de obiecte muzeale care să ilustreze în întreaga ei complexitate actualitatea noastră. Și totuși, de soluționarea acestei probleme depinde și exercitarea, la nivelul cerut, și de către secțiile de istorie contemporană a celor trei funcții fundamentale ale muzeului: cercetarea, păstrarea și educația, respectiv cum să cercetăm sub raport muzeistic epoca noastră contemporană, ce să păstrăm pentru prezent și viitor și, în sfîrșit, dar nu la sfîrșit, contribuția specifică a acestor secții de muzeu la procesul educațional complex în evul nostru.

Criteriul de selecție muzeistică în lumea obiectelor contemporaneității preocupă de mult frontul nostru muzeistic. Sînt bine cunoscute interesante discuții pur-

tate în acest sens și în coloanele prestigioasei noastre reviste de specialitate, „Revista muzeelor și monumentelor”. Discuții similare se poartă nu numai la noi, ci aproape pretutindeni. Se discută despre obiectul muzeistic de astăzi și în revista „Neuemuseumskunde”, și în revista „Museum”, și foarte des la simpozioanele muzeelor din S.U.A. Astfel, spre pildă, în revista „Museum News” din mai-iunie 1980, într-un articol intitulat „Colecționarea pentru muzeul de istorie”, se consideră că: „*Este mai ușor să aduci dovezi de viață de pe planeta Marte în muzele contemporaneității, decît să regăsești mărturiile vieții secolului nostru*”.

Desigur, am greși dacă am trece cu vederea, totuși, rezultatele obținute pînă acum în acest domeniu. În fondurile Muzeului de istorie a partidului comunist, a mișcării revoluționare și democratice din România, ale Muzeului de istorie al R. S. România, ale numeroaselor muzee județene, există deja constituite însemnate colecții privind diferitele aspecte ale istoriei zilelor noastre. Nu este cazul să ne ocupăm aici de enumerarea acestora. Se cuvine însă să amintim că aceste colecții nu epuizează încă istoria zilelor noastre în întreaga ei complexitate, în întregul ei dinamism.

Credem că se impune elaborarea unui plan mai *amplu* și mai *sistematic* de cercetare muzeistică în care să fie cuprinse cele mai diverse domenii și niveluri de activitate. Muzeologii, ca și reporterii, trebuie să fie o prezență vie la marile evenimente politice din viața țării, cum ar fi spre pildă congresele sau conferințele partidului, ale organizațiilor obștești, ale organismelor democrației socialiste, pentru a putea intra în posesia materialelor de valoare muzeistică legate de evenimentele respective (insigne, afișe, alte materiale); la reuniunile cu caracter local, național sau internațional, fie ele din domeniul economic, științific sau cultural artistic. Muzeele sînt ca și o memorie vie a timpului care fixează pe peliculă dinamismul epocii în care trăim; iată de ce trebuie ca muzeologii să fie, în modul cel mai strîns, legați de practica vieții, să aibă legături sistematice cu unitățile economice, științifice, culturale,

artistice, de învățămînt etc. pentru a putea intra în mod organizat în posesia acelor piese care prezintă interes muzeistic (seria zero a unui produs, mostre de produse de o deosebită semnificație, plachete jubiliare, tipuri de invenții și inovații, afișe culturale, elemente de decor sau costum de la un spectacol semnificativ etc.). Bineînțeles că o atare muncă de colecționare necesită o stabilire a ierarhiilor de valori, dar credem că nu ar trebui să fie scăpat nici un singur domeniu de activitate.

Istoria zilelor noastre nu este numai istorie politică sau economică, precum istoria politică sau economică nu se reflectă muzeistic numai în mărturiile care se referă în cel mai strict sens al cuvîntului la aceste evenimente. Nu se mai poate concepe prezentarea istoriei zilelor noastre în general, cea politică sau economică în special, în afara științei ca forță de producție, a consecințelor revoluției tehnico-științifice. Sigur, se poate contraargumenta că astfel de piese își au locul într-un muzeu tehnic sau de istorie a științei. De acord, și acolo, dar semnificația lor este în acel loc mai mult de ordin tehnic sau științific, pe cînd în muzeele de istorie ele sînt percepute în conexiunea și importanța lor economică, socială, politică, culturală etc. Exact așa cum operele de artă sau creațiile de artă decorativă, de design se valorifică într-un anume sens în muzeele sau expozițiile de profil și altfel în contextul unui muzeu de istorie generală. Creatorii, indiferent din ce domeniu ar fi ei, exprimă lumea în care trăiesc, sau cel puțin o sublimează din factorii latenți ai acesteia. Iată de ce abia într-un muzeu de istorie generală se evidențiază adevăratele valențe sociale ale acestor creații; ele subordonîndu-se unei anumite structuri tematice, devin aici mărturiile unei calități superioare a vieții noastre.

Domeniul creației literar-artistice constituie, în general, o pistă extrem de generoasă sub raport muzeistic. Dincolo de marele avînt creator al maselor muncitoare, declanșat de cele două ediții ale Festivalului național „Cîntarea României”, el mai cuprinde și alte numeroase

aspecte care s-ar cere a fi cuprinse în orizontul de activitate al muzeelor de istorie; politica de cultivare a tradițiilor progresiste, încorporarea tradițiilor trecutului în viața spirituală a prezentului, revirimentul în domeniul creației literare și a dramaturgiei contemporane, iată doar cîteva exemple care oferă un larg cîmp de cercetare muzeistică.

În complexitatea vieții noastre contemporane se include în modul cel mai organic și viața noastră cotidiană. Muzele pot avea un important rol în conștientizarea noastră asupra schimbărilor structurale care se petrec în viața de zi cu zi. Pentru asta însă nu ar trebui să se evite colecționarea și prezentarea în muzeu a obiectelor ce ne înconjură. (Ne gîndim, aici, chiar la ilustrarea unor fenomene contradictorii, inerente procesului nostru de dezvoltare; așa spre exemplu, cum facilitează urbanizarea pătrunderea kitsch-ului în viața cotidiană, cum ne ajută creșterea noastră culturală în orientarea spre bunul gust, cît de mult ne trădează personalitatea — umană și profesională — moda vestimentară spre care înclinăm ș.a.). Această conturare prin obiecte a personalității epocii noastre se cere nu numai pentru prezent dar și pentru viitor. Posteritatea nu trebuie să fie frustrată de propensiunea de a cunoaște epoca noastră și sub raportul acestor mărturii. Chiar și obiectele aparent banale pot căpăta dimensiuni sociale, culturale, semnificație politică și valoare muzeistică în contextul spațiului muzeistic. Ele au o anumită valență în vitrinele magazinelor, dar capătă altă relevanță cînd sînt folosite, de pildă, în demonstrarea calității vieții, a evoluției cotidianului, a schimbărilor structurale intervenite în societatea noastră. Nu trebuie să uităm de valoarea individualului ca semnificant, de faptul că muzeul este și un lăcaș al amănuntului și concretului, el și delectează nu numai instruieste, sau instruieste și delectînd. Mai ales în condițiile secolului nostru — afirmat și ca o civilizație a aparatelor tehnice — muzeele pot avea menirea ca prin găzduirea obiectelor de azi și de ieri, de acum un deceniu, două, trei, în forma lor genuină — să

devină oaze de reculegere, în raport cu trepidația străzii, unde viața să poată fi contemplată, prin contraste și contrapunerii.

Valorificarea complexă a obiectelor prin care să fie sugerată complexitatea vieții noastre, presupune o concepție interdisciplinară despre muzeele de istorie contemporană. De la documentul scris și cel iconografic privind istoria politică, la simbolica celor mai diferite însemne; de la obiectul tridimensional despre procesul de industrializare pînă la cel care indică schimbările structurale ale vieții noastre cotidiene; de la obiectele de etnografie și artă populară pînă la cele mai diferite domenii ale creației artistice — iată tot atîtea căi de ilustrare a unor variate domenii ale creației și inventivității omului societății noastre — de neconceput în afara unei viziuni interdisciplinare în privința folosirii obiectului muzeistic.

Și aceeași interdisciplinaritate este o condiție sine qua non în direcția creării spațiului muzeistic — în realizarea căruia se întruchipează osmoza între știință și artă, pentru a realiza acel scenariu specific muzeistic, care poate deveni osatura tematică căreia să i se subordoneze diversitatea obiectelor adunate și prezentate.

Dacă din această sumară sau, mai bine spus, generală enumerare a obiectelor muzeistice privind istoria zilelor noastre am omis să amintim prezența obligatorie a documentului scris și iconografic — recte fotografia — asta nu înseamnă că negăm, din considerentele mai sus amintite, importanța covârșitoare a acestor mărturii muzeistice. Credem însă că în legătură cu valorificarea muzeistică a acestor categorii de materiale trebuie găsită cea mai corespunzătoare formă de prezentare, pentru a le conferi cea de-a treia dimensiune, pentru a fi tratate ca obiect de muzeu. Trebuie să găsim solu-

ția care să ne permită o atare valorificare a fotografiei în muzeu, încît ea să nu se confunde cu materialul ilustrativ dintr-o fotogazetă. „*Modul de comunicare este ceea ce împartă în mesaj*” apreciază sociologul american Mc. Luhan. Desigur, asta nu pledează pentru o hipertrofie a formei în detrimentul conținutului, dar sensibilizează întru intuirea faptului că forma este și conținut.

În aceste cîteva referiri la muzeele noastre de istorie contemporană, nu ne-am propus o abordare problematică racordată la delimitările funcționale ale acestui tip de așezămint cultural. Finalitatea funcțională majoră se întrupează desigur în impactul educativ. Spre deosebire de mediile de masă, care transmit informații, și pe care publicul le recepționează în mod pasiv, muzeele, prin limbajul pe care-l vehiculează, au — precum bine se știe — marele avantaj de a crea teren de participare a vizitatorului la actul de recepționare a informației transmise și chiar la generalizarea acesteia.

Mijloacele auxiliare, spre pildă, expuse în muzeu (grafice, hărți, machete ș.a.) pot fi astfel concepute încît vizitatorul să le poată singur manevra, programa să-i solicite imaginația și capacitatea de judecată. Experimentele cu privire la eficiența educativă a muzeului prin antrenarea activă a vizitatorului de diverse categorii și vîrste la procesul de cunoaștere sînt astăzi frecvente în lume și dau rezultate edificatoare. Desigur, asta presupune un sistem de expunere care să permită ca piesele să fie astfel păstrate încît să fie accesibile vizitatorului.

Am evocat aici, la urmă, acest aspect de sporire a impactului muzeului cu publicul, pentru a sugera încă o generoasă pistă de integrare a instituției noastre, cu trăsăturile specifice ei, în cultura mozaică a evului actual.